

державному органу з питань банкрутства вмотивовану відповідь та копії відповідних документів.

У перевірках беруть участь представники державного органу з питань банкрутства та його територіальних органів з можливістю залучення найбільш досвідчених і висококваліфікованих арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) у порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства.

Із зазначеного законодавчого положення випливає, що державний орган з питань банкрутства, яким є Міністерство юстиції України, має усі необхідні повноваження щодо здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих, як в ініціативному порядку так і за зверненнями громадян чи юридичних осіб, а відтак це підтверджує доцільність наділення його посадових осіб відповідними адміністративно-юрисдикційними повноваженнями.

Підсумовуючи викладене можна стверджувати, що виходячи з того, що найбільш широкими контрольними повноваженнями щодо діяльності арбітражних керуючих наділено Міністерство юстиції України, саме його посадові особи мають бути наділені повноваженнями щодо проведення адміністративних розслідувань та складення протоколів про адміністративні правопорушення арбітражних керуючих. Натомість, посадові особи Державної служби з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, а також Державної фінансової інспекції мають бути позбавлені відповідних повноважень, оскільки це виходить за межі їх компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст.1122.
2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України (в редакції від 16.10.2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №13. – Ст. 110.
3. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №31. – Ст. 441.
4. Про Положення про Державну фінансову інспекцію України: Указ Президента України від 23.04.2011 року №499 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 31. – С. 11.
5. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Указ Президента України від 06.04.2011 року №395 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 28. – С. 45.

УДК 342.951:342.742

ЮРИДИЧНА КОНСТРУКЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ

Буличев А.О., головний інспектор контрольного управління

Головний штаб Міністерства внутрішніх справ України

У статті систематизовано наявну теоретичну базу та законодавчий досвід щодо висвітлення сукупності елементів, які складають структуру поняття «правовий статус особи». Констатується розрізненість наукових підходів з означеної проблематики. Обґрунтовується позиція в якості фундаментальних компонентів, які будують так званий «каркас» юридичної конструкції «адміністративно-правовий статус військовослужбовця внутрішніх військ МВС України», визначити права, обов'язки та відповідальність особи, що реалізуються у певних правовідносинах та закріплені правовими нормами.

Ключові слова: правовий статус особи, права, обов'язки, відповідальність, гарантії, громадянство, правосуб'єктність.

Булычев А.О. ЮРИДИЧЕСКАЯ КОНСТРУКЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСА ВОЕННОСЛУЖАЩЕГО ВНУТРЕННИХ ВОЙСК МВД УКРАИНЫ / Главный штаб Министерства внутренних дел Украины, Украина

В статье систематизирована существующая теоретическая база и законодательный опыт в сфере обозначения элементов, которые составляют структуру понятия «правовой статус личности». Констатируется разрозненность научных подходов в этой проблематике. Обосновывается позиция в качестве фундаментальных компонентов, которые формируют так называемый «каркас» юридической конструкции «административно-правовой статус военнослужащего внутренних войск МВД Украины», определить права, обязанности и ответственность лица, которые реализуются в конкретных правоотношениях и закреплены правовыми нормами.

Ключевые слова: правовой статус личности, права, обязанности, ответственность, гарантии, гражданство, правосубъектность.

Bulychev A.O. LEGAL CONSTRUCTION AN ADMINISTRATIVE LEGAL STATUS OF SERVICEMAN OF INTERNAL TROOPS OF MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE / Controlling Department, chief staff of the Ministry of internal affairs of Ukraine, Ukraine

The article systemizes the existing theoretical framework and legislative experience to cover the set of elements comprising the structure of the notion of ‘person’s legal status’. Fragmentariness of scientific approaches to this problem was established. Along with the narrow interpretation of the meaning of legal status envisaging a set of person’s rights and duties, various views at the composition of this notion’s elements have also been provided.

Among opinions of experts on the principles of the theory of law, the leading role in development of the notion of ‘person’s legal status’ is attributed to M.V. Vitruk whose monograph General Theory of Legal Status of Personality offers definition of legal status as a system of person’s rights and duties provided and guaranteed by law. The article also describes the stances of such leading theoreticians of law as O.V. Malko, M.I. Matuzov and O.F. Skakun, each of whom offers his own definition and interpretation of a variant featuring combination of separate elements. The broadest interpretation of the structure of legal status was provided by L.D. Voievodin, according to whom the structural elements of legal status include citizenship, legal personality, principles, rights, freedoms and duties, guarantees, legal responsibility and legal documentation.

The article also offers the views of jurists specializing in administrative law and studies specifics of interpreting the structure of the notion of ‘person’s administrative legal status’. According to V.B. Averianov’s generalized stance, administrative legal status of an individual, including citizens of Ukraine, means the set of individual’s rights and duties provided by norms of the administrative law and upheld by certain guarantees. However, the basis of administrative legal status of citizens of Ukraine is provided by their legal administrative capacity. The author also offers correlation of the notion of ‘person’s administrative legal status’ with the citizen’s general status.

Separate attention is given to the findings of jurists studying the sphere of public relations arising from service in the military. It was noted that particularities of legal status of servicemen, including Internal Troops of the Interior Ministry of Ukraine, mean that in military administrative relations they act not as private individuals realizing their general civil rights, interests and duties in public administration sphere but as public persons realizing their rights and duties provided by their official military status according to functions and objectives of public bodies where they do their service.

By analyzing the structure of the notion of ‘person’s legal status’ the author substantiates the stance of fundamental components which build the so-called ‘frame’ of legal structure of ‘administrative legal status of serviceman of the Internal Troops of the Interior Ministry of Ukraine’ and help determine a person’s rights, duties and responsibilities realized in certain legal relations and provided by legal norms.

Key words: legal status of personality, right, duty, responsibility, guarantees, citizenship, legal capacity.

Адміністративно-правовий статус військовослужбовця внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України (надалі – військовослужбовця внутрішніх військ) – це синтезуюча, комплексна категорія, яка складається з окремих елементів. У зв’язку з тим, що перелік основних складових первинної категорії «правовий статус особи», яку бере за основу автор, не є однозначним та носить дискусійний характер у сучасній правовій науці, пропонуємо приділити увагу питанню окреслення стрижневих компонентів, які складають так званий каркас юридичної конструкції поняття «адміністративно-правовий статус військовослужбовців внутрішніх військ». Такий структурний аналіз дасть можливість вивчити предмет зсередини, встановити сукупність усталених елементів та їх зв’язків. Важливо виділити частини та зв’язки, що забезпечують специфічний характер стану та розвитку спеціального адміністративно-правового статусу, який вивчається, відрізнити суттєве та другорядне.

Думки правознавців щодо змісту поняття «правовий статус особи» досить розрізнені. Зокрема, відомі праці таких фахівців з теорії права як М.В. Вітрук, Л.Д. Воєводін, М.І. Матузов, О.Ф. Скакун, Ю.С. Шемшученко. Приділяли увагу визначенню складових поняття

«адміністративно-правовий статус особи» юристи-адміністративісти, серед яких В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, В.К. Колпаков, О.І. Харитоновна та ін.

Метою даної статті є встановлення визначальних складових поняття «адміністративно-правовий статус військовослужбовців внутрішніх військ».

Досягненню мети слугуватиме вирішення наступних завдань:

- систематизація теоретичної бази та законодавчого досвіду визначення змісту терміну «правовий статус особи», а також «адміністративно-правовий статус особи»;
- формулювання власної позиції щодо окреслення головних складових юридичної конструкції адміністративно-правового статусу військовослужбовців внутрішніх військ.

Передусім пропонуємо упорядкувати в узгоджену систему наявну теоретичну базу та законодавчий досвід визначення змісту терміну «правовий статус особи», окремо приділивши увагу адміністративно-правовому статусу особи та адміністративно-правовому статусу військовослужбовців.

Найбільш вузьке тлумачення структури правового статусу наводиться у багатотомній систематизованій науковій праці про державу і право «Юридична енциклопедія» під редакцією Ю.С. Шемшученка, де правовий статус визначається як сукупність прав і обов'язків фізичних та юридичних осіб [1].

Інші погляди представлені різними інтерпретаціями складу елементів поняття «правового статусу особи». Наприклад, М.В. Вітрук включає до елементів поняття «правовий статус» систему прав і обов'язків особи, які закріплені та гарантовані законом [2, 10]. Ю.І. Мигачов розглядає правовий статус особи як сукупність прав, свобод, обов'язків і відповідальності, інтересів особистості, що визнаються та гарантуються державою [3, 33]. О.О. Стремоухов, підтримуючи думку В.М. Горшенева, дотримується також вузько нормативного розуміння правового статусу: суб'єктивні права, юридичні свободи, юридичні обов'язки та юридична відповідальність [4, 91]. М.І. Матузов визначає серцевиною правового статусу особи її права, свободи, обов'язки та законні інтереси особи, визнані та гарантовані державою [5, 183]. О.Ф. Скакун пропонує розглядати правовий статус більш широко, а саме, як систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких, індивід як суб'єкт права (тобто як такий, що має правосуб'єктність), координує своє поведінку в суспільстві [6, 378]. О.В. Малько вказує, що ядро правового статусу складають права і обов'язки, але в структурі цього поняття також виділяють такі елементи: законні інтереси, правосуб'єктність, громадянство, юридична відповідальність, правові принципи тощо [7, 103]. Л.Д. Воеводін називає серед структурних елементів правового статусу громадянство, правосуб'єктність, принципи, права, свободи і обов'язки, гарантії, юридичну відповідальність та правове оформлення [8, 27-50].

За формулюванням В.Б. Авер'янова, зміст адміністративно-правового статусу фізичної особи, у тому числі громадян України, становить комплекс її прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права, реалізація яких забезпечується певними гарантіями. Основою ж адміністративно-правового статусу громадян України є їхня адміністративна правоздатність, вказує вчений [9, 198]. Ю.П. Битяк визначає, що правовий статус громадянина є складовою частиною його загального статусу, та передбачає такі його елементи: права і свободи людини і громадянина; комплекс прав і обов'язків, закріплених Конституцією України, нормами різних галузей права, у тому числі адміністративно-правовим нормами; гарантії реалізації цих прав і обов'язків, а також механізм їх охорони державою [10, 58]. О.І. Харитоновна елементами правового статусу називає правосуб'єктність та визначене коло прав і обов'язків [11, 71]. В.С. Четверіков наводить поняття адміністративного статусу громадянина як комплекс його прав і обов'язків, державних гарантій здійснення цих прав і обов'язків, забезпечених юридичними способами та засобами їх захисту [12, 96]. В.В. Галуцько визначає адміністративно-правовий статус особи як сукупність юридичних засобів, які характеризують місце і роль фізичної або юридичної особи в адміністративно-правових відносинах. Визначальними для аналізу адміністративно-правового статусу вчений вважає такі юридичні інститути: 1) публічні суб'єктивні права та юридичні обов'язки; 2) правосуб'єктність особи; 3) адміністративна відповідальність; 4) у деяких випадках – дисциплінарна відповідальність

посадових осіб публічної адміністрації [13, 95]. В.К. Колпаков вважає за доцільне розглядати адміністративно-правовий статус громадян за допомогою аналізу адміністративної правоздатності, адміністративної дієздатності, прав, які зумовлені адміністративним законодавством, та адміністративно-правових обов'язків [14, 152].

Звужуючи поняття адміністративно-правового статусу особи до адміністративно-правового статусу військовослужбовця, у тому числі військовослужбовця внутрішніх військ, слід відмітити, що особливість їх правового положення полягає у тому, що вони у адміністративно-військових відносинах виступають не як приватні особи, які реалізують свої загальногромадянські права, інтереси та обов'язки у сфері державного управління, а як публічні особи, які реалізують права і обов'язки, передбачені їх військово-посадовим становищем відповідно до функцій та завдань державних органів, у яких проходять службу. З приводу цього слід навести позиції юристів, предметом наукового інтересу яких є правовий статус військовослужбовця, а саме М.В. Артамонова, І.Ф. Коржа, О.В. Кудашкіна, Н.І. Чудик-Білоусової, В.М. Александрова, В.Й. Пашинського та Н.М. Богатирьової.

Так, В.М. Александров, досліджуючи статус військовослужбовця, визначає поняття правового статусу як сукупність прав, свобод, обов'язків, обмежень, заборон, відповідальності, встановлених законодавством та гарантованих державою [15, 78]. В.Й. Пашинський, досліджуючи конституційно-правовий статус військовослужбовця, наводить його складові: права, обов'язки, відповідальність і гарантії [16, 33].

Водночас, оперуючи поняттям «правовий статус», низка вчених, не уточнюючи його змістовний склад, характеризують цю категорію, вивчаючи її окремі елементи. Серед таких слід назвати праці І.Ф. Коржа, який, досліджуючи правовий статус військовослужбовця в Україні, торкається умов його набуття та припинення, комплексу спеціальних прав і обов'язків, відповідальності, правових обмежень, заборон, пов'язаних зі специфікою статусу. Н.І. Чудик-Білоусова, характеризуючи військовослужбовця у своїй дисертаційній роботі «Організаційно-правові проблеми матеріальної відповідальності військовослужбовців» як суб'єкта матеріальної відповідальності, бере за основу положення про те, що правовий статус – це система суб'єктивних юридичних прав та юридичних обов'язків особи [17, 87]. Вузького тлумачення правового статусу дотримується і Н.М. Богатирьова, розглядаючи всі інші компоненти, окрім прав, свобод, обов'язків та відповідальності, гарантованих державою, як необхідні передумови правового статусу, які не мають включатись до його складу [18, 15-16]. Окрім цього, як зауважує Н.М. Богатирьова, у юридичній науці існує думка про те, що сама постановка питання про виділення правового статусу військовослужбовців необґрунтована, оскільки, до військовослужбовців, як повноправних громадян, повною мірою відноситься усе те, що говориться і пишеться про правовий статус громадянина взагалі. Іншими словами, згідно з такою точкою зору, повноправність військовослужбовців як би виключає необхідність і правомірність навіть постановки питання про існування їх самостійного правового статусу. І мова нібито може йти лише про конкретизацію конституційних прав і обов'язків військовослужбовців у нормах військового законодавства, про встановлення для них нових, специфічних обов'язків і прав. Однак, зазначає Н.М. Богатирьова, ця точка зору була спростована реальним життям і юридичною практикою. І ніби на підтвердження помилковості наведеного вище судження було прийняття у 2006 році Закону Російської Федерації «Про статус військовослужбовців», вказує вчена [18, 21]. У свою чергу, О.В. Кудашкін розділяє позицію М.В. Артамонова, який досліджував правовий статус військовослужбовців у СРСР у своїй докторській дисертації, та називає такі складові спеціального правового статусу військовослужбовця: громадянські, в тому числі конституційні, а також, права, свободи, обов'язки та юридична відповідальність які виходять з умов військової служби [19, 150].

Враховуючи те, що військовослужбовці внутрішніх військ належать до категорії публічних мілітаризованих службовців, серед невеликої кількості робіт наведемо найбільш відомі з них щодо визначення статусу публічного службовця. Так, відомий доробок Н.В. Янюк, яка, досліджуючи основи правового статусу публічного службовця, виходить з того, що правовий статус особи містить суб'єктивні права та юридичні обов'язки особи, які мають відповідне правове закріплення у Конституції та інших законах та гарантовані державою [20, 70]. Також, О.Я. Лазор зазначає, що основу правового статусу публічного службовця визначають права, свободи, обов'язки, обмеження, відповідальність, встановлені законодавством і гарантовані державою [21, 119].

Не зважаючи на те, що понад десятка законів України містять у своїй назві слово «статус», а також у своєму змісті відповідні розділи та статті, наприклад, Закони України «Про статус народного депутата України», «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту» тощо, в українському законодавстві досі жодного визначення поняття та змісту правового статусу особи, а також поняття правового статусу військовослужбовця, не наводиться. Звертаючись до російського законотворчого досвіду, слід відмітити достатню врегульованість у цій сфері. Наприклад, статтею 1 Федерального Закону Російської Федерації «Про статус військовослужбовців» визначається поняття статусу військовослужбовця як сукупності прав, свобод, гарантованих державою, а також обов'язків і відповідальності військовослужбовців, встановлених цим Федеральним законом, федеральними конституційними законами, федеральними законами та іншими нормативними правовими актами Російської Федерації (переклад – автора) [22].

Враховуючи викладене вище, слід погодитись з Л.Д. Воеводи́ним, який пояснює настільки розрізнену картину визначення переліку елементів правового статусу особи тим, що науковці досі не опрацювали критерій, який би дозволив визначити головні складові цієї категорії [8, 32]. Як бачимо, більшість авторів або звужують його до прав, обов'язків, відповідальності та гарантій, або безмежно його розширюють.

Вважаємо доцільним виділити серед основних складових поняття «адміністративно-правовий статус військовослужбовців внутрішніх військ» права і обов'язки військовослужбовців внутрішніх військ як учасників адміністративних відносин, пов'язаних з проходженням військової служби; юридичну відповідальність військовослужбовців внутрішніх військ за порушення вказаних прав і обов'язків. Визначивши саме названі компоненти фундаментальними, автор вважає такий варіант основного змісту терміну найбільш закономірним та погоджується з позицією О.О. Стремоухова, який надає перевагу вузько нормативному тлумаченню структури правового статусу, виокремлюючи його серцевину, генеруючи основи, а такі інститути як громадянство, правосуб'єктність, правовідносини, механізми забезпечення, гарантії та захист, пропонуємо визнати такими, що виконують відносно правового статусу функції передумов або похідних елементів [4, 90].

ЛІТЕРАТУРА

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 2003. – Т. 5: П – С. – 2003. – 736 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: cyslor.com.ua
2. Витрук Н.В. Общая теория правового положения личности: монографія / Н.В. Витрук. – М.: НОРМА, 2008. – 210 с.
3. Мигачев Ю.И. Правовые гарантии реализации статуса военнослужащих: дис. ... докт. юрид. наук: 20.02.03 / Мигачев Юрий Иванович. – Москва, 1999. – 564 с.
4. Стремоухов А.А. Юридический статус специального субъекта права (теоретико-правовой аспект): дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.01 / Александр Алексеевич Стремоухов. – Санкт-Петербург, 2002. – 215 с.
5. Теория государства и права: учебник. / Н.И. Матузов, А.В. Малько. – М.: Юристъ, 2002. – 512 с.
6. Скакун О.Ф. Теория держави і права: підручник / Скакун О.Ф.; пер. з рос. – Х.: Консум, 2001. – 656 с.
7. Малько А.В. Теория государства и права в вопросах и ответах: учебно-методическое пособие / А.В. Малько. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 1999. – 272 с.
8. Воеводин Л.Д. Юридический статус личности в России: учебное пособие / Л.Д. Воеводин. – М.: Издательство МГУ, Издательская группа ИНФРА-М-НОРМА, 1997. – 304 с.
9. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у двох томах: Том 1. Загальна частина / [Авер'янов В.Б., Битяк Ю.Я., Голосніченко І.Я. та ін.]; В.Б. Авер'янов (відп. ред.). – К.: Видавництво «Юридична думка», 2004.– 584 с.

10. Адміністративне право України: підруч./ [Битяк Ю.П., Гарашук В.М., Дяченко О.В. та ін.]; за ред. Ю.П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
11. Административное право Украины: учебник / под общей ред. С.В. Кивалова.– Х.: «Одиссей», 2004.– 880 с.
12. Четвериков В.С. Административное право. Серия «Высшее образование». / В.С. Четвериков. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. – 512 с.
13. Адміністративне право України: навчальний посібник: у 2-х томах [Електронний ресурс] / [Галуцько В.В., Олефір В.І., Пихтін М.П. та ін]; за заг. ред. В.В. Галуцька. – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня» 2011. – Т. 1: Загальне адміністративне право. – 320 с. – Режим доступу: <http://www.law-property.in.ua/articles/general-administrative-law/78-administrativnopravovyy-status-of-individuals.html>
14. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник / Колпаков В.К., Кузьменко О.В. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
15. Александров В.М. Військова служба як особливий вид державної служби в Україні: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В'ячеслав Михайлович Александров. – Х., 2008. – 182 с.
16. Пашинський В.Й. Конституційно-правовий статус військовослужбовця в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Володимир Йосипович Пашинський. – К., 2007. – 201 с.
17. Організаційно-правові проблеми матеріальної відповідальності військовослужбовців [Текст]: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Надія Іванівна Чудик-Білоусова; Національна академія держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2004. – 231 с.
18. Богатырева Н.М. Правовой статус военнослужащих России (историко-правовое исследование): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Наталья Михайловна Богатырева. – Москва, 2007. – 203 с.
19. Кудашкин А.В. Военная служба и военнослужащий в Российской Федерации: конституционно-правовое регулирование: монография / А.В. Кудашкин. – М.: Военный университет, 2001. – 340 с.
20. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. Тимощука В.П., Школика А.М. – К.: КонуссЮ, 2007. – 735 с.
21. Лазор О.Я. Правовий статус публічних службовців / О.Я. Лазор, О. Хорошенко // Ефективність державного управління: збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 22. – С. 118-125.
22. О статусе военнослужащих: Федеральный Закон Российской Федерации от 27 мая 1998 г. № 76–ФЗ195 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru>

УДК 342.953

ЗАХОДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАОХОЧЕННЯ В ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ

Воротний Д.В., асистент

Національний університет державної податкової служби України

У статті розглядаються поняття та види заходів адміністративного заохочення в державній службі, здійснено їх класифікаційний розподіл. Автор зазначає, що заохочення в державній службі – це один із видів правового стимулювання діяльності державного службовця, пов'язаний з публічним визнанням заслуг і виявленням громадських почесностей державним службовцям за успішне виконання